

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
 ENGEDELMÉVEL:

Nro 23.

Költ Bétsben, Sz. Mihály Havának (Septembernek)
 18-dik napján 1798-dik Elztendőbenn.

Német Birodalmi Tudósítások:

A' Rastádti Frantzia Követek; Sept.
 1-sőnapján adott feleletének kezdete ez:
 „A' Frantzia Respublikának a' Német
 Országgal való békességes alkudozásokra
 tellyes hatalommal fel-ruházott alább
 írt Ministereinek; által adta Fructidor'
 14 dik napján; a' Császár Ő Felsége te-
 llyes hatalmú Ministere a' Német Depu-
 táció újj feleletét. Melyre nézve az alább

A a

írtak tudtára adják a' Német Deputátzió-
nak: hogy ők az Ehrenbreitsteini Vár le-
rontásábann ki-jelentett meg-egygyezését a'
Deputátziónak, el fogadják: a' mellett pe-
dig állhatatossan meg maradnak: hogy
Kehl, Cassel, a' hozzá tartozókkal, és St.
Petersau, a' Fr. Respublikának, által-en-
gedődjenek, mivel ezek a' Frantzia Határ-
szélek bátorságbann való maradására meg
kívántatnak. — Bonnier, Jean Debry,
Roberjot.

Rastadtbann nagy ebédet adott Sept.
6-dikánn Pruszfus Követ Gróf Görz; a'
Ts. K. Felség Követe Gróf Metternich pe-
dig nagy vatsorát. — Sept. 7-dikéun szán-
dékozott a' Német Deputátzió el készíteni
a' Fr. Követekhez adandó válaszfzát, mely,
hogy az előbbenihez hasonló értelmű fogott
lenni; meg lehetett már előre is ítélni a'
reá való voksolásokból, mellyeket közön-
ségesekké tettek a' Német Birodalmi Újsá-
gok.

Nagyobb részént már az egészsz Mogun-
tziai Fr. Ármádia a' Rhénus' jobb partjára
által takarodott, és mindennap nevedik,
mind meszszébb meszszébb ki-terjeszkedik,
és mindenütt újj adózásokat kíván. A' Fr.
Generálisok, az ideji aratásonn gyűjtött ga-
bonát is a' Rhénus jobb partján gondvi-
selések alá vették, hogy onnan a' Fr. Se-
regek' számára Magazínumokat tölthesse-

nek. — Generális Haquin' vezérlése alatt egy Tabor fog lenni Siegnél. Generális Championet kommandírozza a' Niddánál lévő Sereget. A' Lovasság, és az ágyúk' ízámára sok lovakat vásárolnak, és Luxemburgtól, 60 igen nagy ágyúk, véghe-tetlen sok puskapor, 2000 sátor 's a' t. szállítódik Moguntzia felé.

Olasz - Országi Tudósítások.

A' Cisalpina Respublikára nézve, már el kezdődtek a' várt változtatások. Leg elsőbenn is mindjárt minden Klúbok, vagy az úgy nevezett Konstitúziói Kerületek bé-zárattattak. E' változás Médiolánumbann, mikor nem is vélték, August. 25-dik napján történt, és csak hamar azután, az egész Frantzia és Cisalpinai Várőrző Sereg fegyverbe öltöztetett, 's a' Városbann, a' szélllyel járva vígyázó Katonák' száma meg-kettőztetett. Más nap három Direktorok, úgymint Sawoldi, Testi, és Lamberti, azt a' tanáts-lást kapták: hogy hivataljokat tegyék le, hanem ez a' tanátslás, parantsolat volt ő reájok nézve. Etsve a' Katonák minden közönséges helyeket fel-kerestek, és ezernél több gyanús, vagy Polgári Levelet nem mutatható Személyeket fogdostak el 's vittek bé a' Várba. Már Aug. 27-dikén a' Város a' leg-nagyobb lazzadásbann volt.

Hazafi Albini, Generális Brünéhez hívatattott, és ettől parantsolatot vett, hogy a' Cisalpina Respublikából haladéck nélkül tá-
 karodjon ki. — Aug. 28-dikán Lizenyos Seregofztályok küldöttek el Bolognaba és
 más Városokba, hol hasonlóképpen minden Klúbok bé-záratódtak, és egynehány közönséges szolgálatbann lévő Személlyek,
 kik t. i. a' teendő változtatások ellen elő-
 re mérgesenn szállottak, hivatalkjából Ka-
 tonai erővel ki-hányatódtak.

A' Ligúriai Respublikábann is a' Frantzia Zifstéma nehezenn akar lábra kapni. A' Direktórium, és Törvényhozó Tanács között esett szakadások, mind nagyobbak nagyobbak, 's gyűlölségesebbek kezdenek lenni. A' Frantzia Minister a' Direktóriumot nyilván óltalmazza, és annak védelmére egynehány Seregofztályokat Genuához rendelt, mely is az ellenkező Féinek annyival nehezebben esik. A' Ligúriai Respublikának bizonyos részeibenn újj zenebonának ütötték ki magokat, mellyeknek le-
 tséendesítésére Katonákat kellett ki külden-
 ni, és közönségesenn az egész Respubli-
 ka, béketelenségekkel és zenebonákkal te-
 lyes.

A' Turini Udvarral kötendő Békes-
 ségnek helyre-állításábann, minthogy Pá-
 ris választódott az alkudozások helyéül,

a' Ligúriai Direktórium a' maga részéről Hazafi Mussaconét küldötte el telyes hatalmú Bízatosúl Pari's felé, hanem Generális Brüne találkozáván vele az útonn, viszsa hívta Mediolánumba, hogy a' békességes alkudozások, ott mennyenek véghez az említett Generális közbenjárása által.

Északi Ámerikából.

Az Ámerikai Respublika, mind szárazon mind vizenn nagy erőben téteti a' hadi készületeket a' Fr. ák ellen. Az újjonnan fel-állított Seregofztályok' Zászlóinak szép ki-varrásokkal való ékesítését, önként magára vállalta a' Szép Nem. A' Sereg' Fő Kormányozójává, az Ősz Vashington választódott, a' ki ezen választatást el is fogadta, meg lévén győzöttetve, a' hadnak el kerülhetetlensége felől, mint azt határozóssann elő-adta, a' Kormányfőék' Elölölőjéhez Ádams Úrhoz útásított Levelének következő soraiban:

„Maga tudja az Úr, minémű ki-monetelét vártam én a' dolgoknak, akkor, mikor én a' Státus' foglalatosságit el hagytam, és hogy magamat, azzal a' magam meg határozásával vígasztaltam; hogy az én életem' hátra lévő napjait, az én mostani tsendes magánosságombann fogom el tölteni. El gondolhatja hát maga az Úr,

minémű érzésekkel legyen az én szívem tele, midőn magamat arra kelletik határoznom, hogy az én életem utolsó óráiban ezt a' Scénát, a' magános nyugodalmat, melyet szívemből szeretek, el hagyjam, és ismét a' közönséges foglalatosságok határ nélkül való mezejére ki-száljak, hol magamat a' sok szünetlen nyughatatlanságoknak ki-tenni, és fő dolgokról felelni tartozzam."

„Lehetetlen vólt énnékem meg nem tudni az újjabb történeteket, 's a' Fr. és az Ámerikai Kormányfzék között folyt alkudozásokat: és azoknak értésére érzéketlennek maradni. A' Fr. Direktóriumnak maga viselete a' mi Hazánk-eránt; az ő álnok ellenségeskedése, a' mi Kormányfzékünk ellen, és sokféle fortélyai, mellyekkel igyekezett ezen Kormányfzék-től el idegeníteni a' Nép' szívét; a' Frantzia Ágensok' egész szándéka, mely szerént szüntelen fenn akarták tartani 's még nevelni is közöttünk az ellenkezést; a' leg szentebb Kötésekkel 's a' Nemzetek' Törvényeivel való nem gondolasok; a' mi általom nélkül vólt Kereskedésünk ellen indított 's folytatott hadjok; a' mi Békeséges Követeinkkel való bánássokmódja, és adó-kívánássaik; mind ezeknek természet szerént való következése az, hogy bennem

is oly gondolatok származtak, a' millyeneket oly közönségessenn nyilatkoztattak az én Hazámfiai, a' Kegyelmedhez egyenes szívvel intézett Írássaikbann."

Svéd Országi Tudósítás.

Úgy hallatik, hogy a' Nagy Britanniai Udvar, azt a' Bízttatást tette: hogy ennekutanna semmi Svétziai szállító hajó, útjábann meg nem háboríttatik, és az olyan Svétziai hajók is, mellyek a' Nagy Britanniával barátságabann élő, és szövetséges Státusok Kikötőhelyeikbe igyekeznek, meg nem gátolódnak útjokbann; sőt még azon hajókon is, mellyek az ellenséghez szándékoznak, tsak a' rajtok lévő Portékák vizsgáltnak meg, ha nints e' rajtok Contreband (tilalmas portéka) és ha nints: szabadonn el bortsáttatnak. — Azon hajók is, mellyeket leg közelebb a' Margatei Kikötőhelybenn tartóztatott Ánglia, magok útjára bortsáttatnak.

Frantzia-Országi Tudósítás.

A' Frantzia Direktórium' Végzése fzerént Ánglus Generálmájor Cootes-nak, és Májor Englandnak, kik is Ostendánál estenek fogságba, és eddig Verzáliábann tartózkodtak, meg-engedődött, változó

egességekre nézve, Angliába három hónapra vízfőzra menni, hogy ott egészségek helyre állásánn munkálódhassanak.

Helvétziai Tudósítások.

Némely Vidékeibenn Helvétziának új nyúghatatlanságot okozott a' Polgári Hit le tetele, a' Nép' eleibe írott esküvés formájára nézve. Kivált itt, 's ott a' kisebb Kantonokbann, a' Kathólikus Papság az esküvés-formája végire ezt a' Ragasztékot akarta tételni: „a' mennyibenn a' Hit-formája a' Katholika Vallással meg állhat, „ de a' mely kérések nékiek meg nem halgattatott. — A' Graubündteniek között a' leg nagyobb Lázzadások most el szűntek, azt írják, és hogy az egész Tartománybann mély halgatás uralkodik, és sok Helységek akarják a' Helvétziával leendő egygyesülést, mindazáltal a' Lakosok nagy része még is csak a' régi Konstitútzio mellett kíván meg-maradni. Azonbann a' Graubündteni határ-szélekhez mind közelebb közelebb vonólnak a' Frantiák, és már Aug. 30 dikánn Basileán kerestül egy 2300 főből álló Fr. Sereg vonta magát a' Frickthali határ-szélhez.

Magyar - Ország.

A' Tudományokat, a' Magyar Nemzet között terjesztetni törekedő Nemzeti Léleknek jelenségei.

Erdélyi Püspök *Batthyáni* Ignácz Ő Exc. ja, az általa Károlyvárárt fel-állított Égvissgáló épületet, gazdag Könyvesházával egyetemben, az Országnek ajándékozta Júl. 31-dikénn. — Magyar Ország' Primássa, Cárinalis *Batthyáni* József Ő Hertzege, Pestenn lévő derék Bibliothekáját, közönséges Bibliothékává készítteti. — Somogy Vármegye Fő-Ispánnya, Gróf Széchényi Ferentz Ő Kegyelemsege is, szándékozik, Czenkről Sopronba szállíttatni bé a' maga gondossann és válogatva öfzsze-szerzett Könyv- és Kézírásbéli Gyűjteményének nagy részét, 's ez eránt oly rendelést tenni, hogy Mások is hasznát vehessék. Czenkenn tsak a' Magyar Bibliotheka marad.

Királyi Fő-Hertzeg Nádorispányunk, méltoztatott T. Atzél István Királyi Tanácsos Urat, közönségessenn esmeretes érdemeire nézve, Ország Bírói Ítéldő-Mesterségből, Nádor-Ipányi Ítéldő-Mesterségre emelni.

A' múltt postánn közlöttük azon Vitéz Hazankfiainak Uri neveiket, kiket F.

Királyunk, Nádor-Ispány Ő Kir. Fő-Hertzegeének hathatós közbenjárására, a' Dunántúl és innen való Kerületekbéli Insurrectionális Tisztekből, reguláris Katona-Tisztekké méltóztatott nevezni: közöljük most a' hasonlóképpen meg-tiszteltetett Tiszántúl és innen való Kerületbélieket, 's a' Horváth-Országiakat is.

Alhadnagyokká lettek: Heves Vármegyei Kapitány Subics Imre Úr, a' Wurmser Hufzárjainál; Bihar Várm. i Kapitány Draveczky Miklós Úr, a' Székely Hufzárroknál; Arad Várm. i Kap. Edelspacher Mátyás Úr, az 1. ső Ulánus Reg. nél.

Zászlótartókká lettek gyalog Reg. ek-nél: Borsod Vármegyei Főhadnagy Szentiványi Jó'sef Úr, a' Gyulay Regemen-jénél; Szabolcs Várm. i Főhadnagy Szeremley Károly Úr, a' Sztárayénál; Torontál Vármegyei Főhadnagy Sándor Károly Úr, az Eszterházyénál; Temesi Főh. Tormásy József Úr, a' Nádasdyénál; nem különben Márjássy György Úr is, ki a' Szepességi Seregnél Káplárságot viselt.

Horváth-Ország' részéről, Alhadnagyságot nyertek: Gróf Pejachevich József Insurrectionális Kapit. Úr, az Erdődy Hufzárjainál; Weidner Péter Insurrection. Alhadnagy az 1. ső Uhlánus Reg. nél. — Zászlótartókká lettek. Maistrovich és Pohl Urak, az 1. ső

és 2-dik Banális Reg. eknél, mellyeknél már az Insurrectió előtt, Káplárságot viseltek vólt. — Lukavszky Úr, ki az Insurrectió előtt tituláris Kapitány vólt, az Insurrectiónál pedig Májorságot viselt: Fő Strázsamesteri rangot nyert.

Gróf Sztáray Mihály Ő Nagysága életének, hirtelen véget vete itt negyed nappal ez előtt, egy véletlen gutaütés.

Béts.

Egy *Schulz Krisztián* nevű Takács Legény, fel-találta: miként kellessék a' tűz óltáshoz készített bőr vedrek formájára, vedreket, kenderből készíteni, és az ahoz értők előtt meg-próbáltatván, úgy találta-tott, hogy ezen kender vedreknek, mind azért, hogy könnyebbek; mind azért, hogy a' bőrnél inkább engednek, gyúladás' idején, sokkal inkább lehet hasznokat venni, mint sem a' bőr vedreknek. Mellyet is az Alsó Ausztriai Kormányfő, egy Aug. 21-dik napján költt Udvari Végzés' erejefőzérént, kíván mindennek tndtára adni.

Kanitzból Sept. 11-dik napján szívre hatólag íródik le azon öröm nap, mellyen is ezen Hónap' 8-dik 's 9-dik napjain, a' jó szívről esmeretes. Ts, K. Tanácsos, és

Afztalnok (Dapifer) Báró Sonnenfels, tulajdon maga adta által a' Nikolsburgi Uradalomhoz tartozó Párdorf és Pauszrám nevű helyekben, a' leg-jobbaknak ítéltett két Leányoknak a' jutalom pénzt, t. i. mindeniknek 150 — 150 forintot. — Tsak ugyan maga is a' Fundálója annak, az említtett Báró Úr, kinek is rendelése szerént, ott minden esztendőben, két Leányok, kik arról, hogy ők jó erköltsűek, és delgosok, a' magok Előljáróitól leg jobb bizonysgot mutathatnak, 150 forint jutalom-pénzt szoktak nyerni.

Ezen esztendőben hat Leányok választódtak ki a' leg jobbak közzül, és ezek közzül ismét ketten, úgymint két édes Atya nélkül lévő árva Leányok azért nyerték a' többek előtt el a' jutalom-pénzt, mivel az ő jó erköltsökről, és munkásságokról szóló Bizonysg leveleik mellett, azt is tekintetbe vették az Előjárók, hogy ezek ketten, abból a' mit ők mindennapi munkájokkal nehezenn kerestek, gyámoltalan, neveletlen Ötseiket abból tartogatták.

Azután az említtett hat Leányok közzül hármann Párdorfbann; hármann ismét Pauszrámbann a' Templomba fel-vitetődtek, és a' két jutalom pénzt nyert Leány-

kák rózsá koszorúkkal, a' több négyek pedig emlékeztető-pénzel tiszteltettek meg, az oda gyűlt sok tiszteletre méltó Nézőknek, és az oda való Ifjúságnak jelen létében. Tudtára adatott ezenn alkalmatossággal a' sokaságnak, a' Fundálónak az említett Bárá Úrnak is a' tzelja, miképpen igyekezik t. i. ez által a' Leányokat jó erköltsűekké, és dolgosokká tenni.

Úgy látszik, hogy ezen szép példát akarta követni, a' nem régebenn meg holt Bibliothekáriussa is Hertzeg Lichtensteinnak, Luchini Apátúr, ki is testamentomot tévénn, a' maga vagyonnyából 6 Stipendiumot rendelt 100 — 100 forintosokat, a' magokat virtusok által megkülönböztető Leányok számára, mellyet a' ki egyszer el nyer, élete' fogytaig minden éltendendőbenn meg is kapja azt.

Konstántzinápolybann mulató hiteles Személyektől érkeztek ide Levelek, a' mellyekben, mint szemmel látott dolgot úgy jelentik az Írók, hogy a' Fr. áknak meg van ott tiltva a' 3 színű bokréta vi-selet.

Tudósítás.

E' következő munka: „De calculo Hexapedae, ejusque partium, in duodecimas

subdivisarum, tum quadrato tum cubico, compendioso. In Usum Auditorum Suorum, dum in Liceo Episcopali Magno-Varadiensis Publico Mathesim praelegeret, conscripsit, nunc vero Juris publici fecit Stephanus Káts. AA. LL. et Philosophiae Doctor. Presbyt. Diaeces. Magno Varad. Budae Typis Regiae Universitatis." Találtatik Bétsben Doll Könyváros Úrnál, a' Szent István Temploma megett, Budán a' Parádeplatzon lévő Könyváros boltban. Pesten Kiss István Úrnál a' T. P. Piáristák' háza alatt. Pozsonyban Leeg Könyváros Úrnál. "

Ezen munka, a' Polgári öllnek, és az ő részeinek számvetését, nem közelítve (adproximando), hanem tökéletesen (adaequate), még a' leg kisebb részetskékben is, úgymint: a' nyomokban (pedibus) ujjokban (digitis), vonásokban (lineis), első és második rendű pertzenésekben (minutis primis et secundis)'s a' t., hozza ki, úgy hogy a' kijött szám mind ezeket tulajdon négyezett (quadrata), vagy kotzkázott (cubica) mekkoraságban adgya elő.

A' Polgári öll által nem értünk egyebet, hanem a' mellynek hoszfza hat nyomból áll. Ennek részei mind tizenkét tizenkét részekre osztatnak fel. U. m. a' nyom 12 ujjokra: az Ujj 12 vonásokra: a' vonás 12 első pertzenésekre 's a' t.

A' Polgári öllnek eddig uralkodott számvetése, egyedül az ölleknek mekkoraságát adgya ki tökéletes négyezett, vagy kotzkázott valóságában: de a' részeknek ki jött száma tsak közelített mekkoraságot (partes aliquotas) jelent; a' mit új és nehezebb számvetéssel

kell'ki koholni, hogy azoknak a' magok' ne-
mekben tulajdon négyezeti, vagy kotzkázott
mekkoraságát tudhassuk ki. A' szemes, és
félre nem hajló Olvasók ítéllyék meg a' kü-
lömséget. Azonkívül: az eddig való szám-
vetésől el lehet mondani: *dum brevis esse
volo, obscurus fio.*

Vannak ezen szerzőnek több rendbéli Ma-
gyar és Láziumi (Deák) nyelveken, 's a' ro-
stán által fordított, kézírásai. De a' többek
közül előre tsak ezen munkáját ajánlja az
Erdemes Tudós Közönségnek, melly a' szép
tudományú mesterség-kre nézve egy könnyen
útól érhető új-ággal kedveskedik. t. i. *De Re-
ctificatione Peripheriae Circularis Genetica
Lengyeliana. Cujus consecutaria est Circuli,
ejusque quorumcunque partium quadratio; nec
non angulorum Universalis trisectio aequae
Geometrica. Item: de collationibus pedum:
Viennensis, Parisini et Rhenani, tum in er-
se, tum cum gradu circuli, quoad mensuras
civiles, i. e. quoad sui partes. Nec non de
Ulna Regali, vetere Hungarorum mensura,
authentica, cum aliis mensuris civilibus colla-
ta: de Aratris, Jugeribusque antiquis et mo-
dernis etc.* Disseruit Stephanus Káts. „

Tudva vannak az Író előtt mind a' régi,
mind a' leg újabbi, e' dologban lett ditséretes
iparkodások és találmányok: de még is bátor-
kodik ezen újsággal a' tudós piaztra ki állani;
mellyből reméni, hogy nem sok időre, a' Ma-
thesisben eddig előfordult majdig, közelítésig,
való mekkoraságok (*adproximationes*), mint
annyi elhibázások, éppenig, valóságig való
mekkoraságokra (*in quantitates adaequatas*)

fognak fordulni. Nints itt szükség sinusra; Logarithmusra, vagy a' fentőnek, avagy középhasítottónak száz ezredik részére. A' ka is kanak (circulusnak) akár egész köre, akár Karimarészé, tökéletes egyenlőséggel megfelel az ötöt illető egyenes léneának a' polgári mértékben, könnyű fel találással.

Ha ugyan tsák a' Magyar Országai könyvnyomtató Urak megfelelnek azon díszeteknek, melyeket az Újságok az othoni Literaturának elő mozditásáért reájok ruháznak: ajánlya nekik az Író ezt is, a' többit is; de egyszersmind arra kéri őket; hogy ne énekel tessék vele Lucánusnak ezen panaszszá: Poenituit multos vanae sterilisque Cathedrae. Az üres bétstülés; hír-név; igen hideg ruha: kivált; ha hólta után adatik az embernek e' világban.

Vagy ha Tudományokat szerető Jóltévő, avagy valósággal előfizető Urak találtatnának; ajánlya szolgálattját az Író.

A' munka; két réz táblákon kívül; melyek már bé vannak metzve, mint egy hét's nyóltz árkusra telik.

A' Találandó Jóltévő, vagy előfizető Urak le tehetik a' szántt segedelmet, Bétsben a' Magyar Újságok' Íróinál. Pesten T. Kiss István Úrnál, a' T. P. Piáristák' háza alatt. Az előfizetés határoztatik 40 kra; köttetlen egy nyomtatványért.

Költt Bétsben 11 Septemberben 1798:

Káts István: